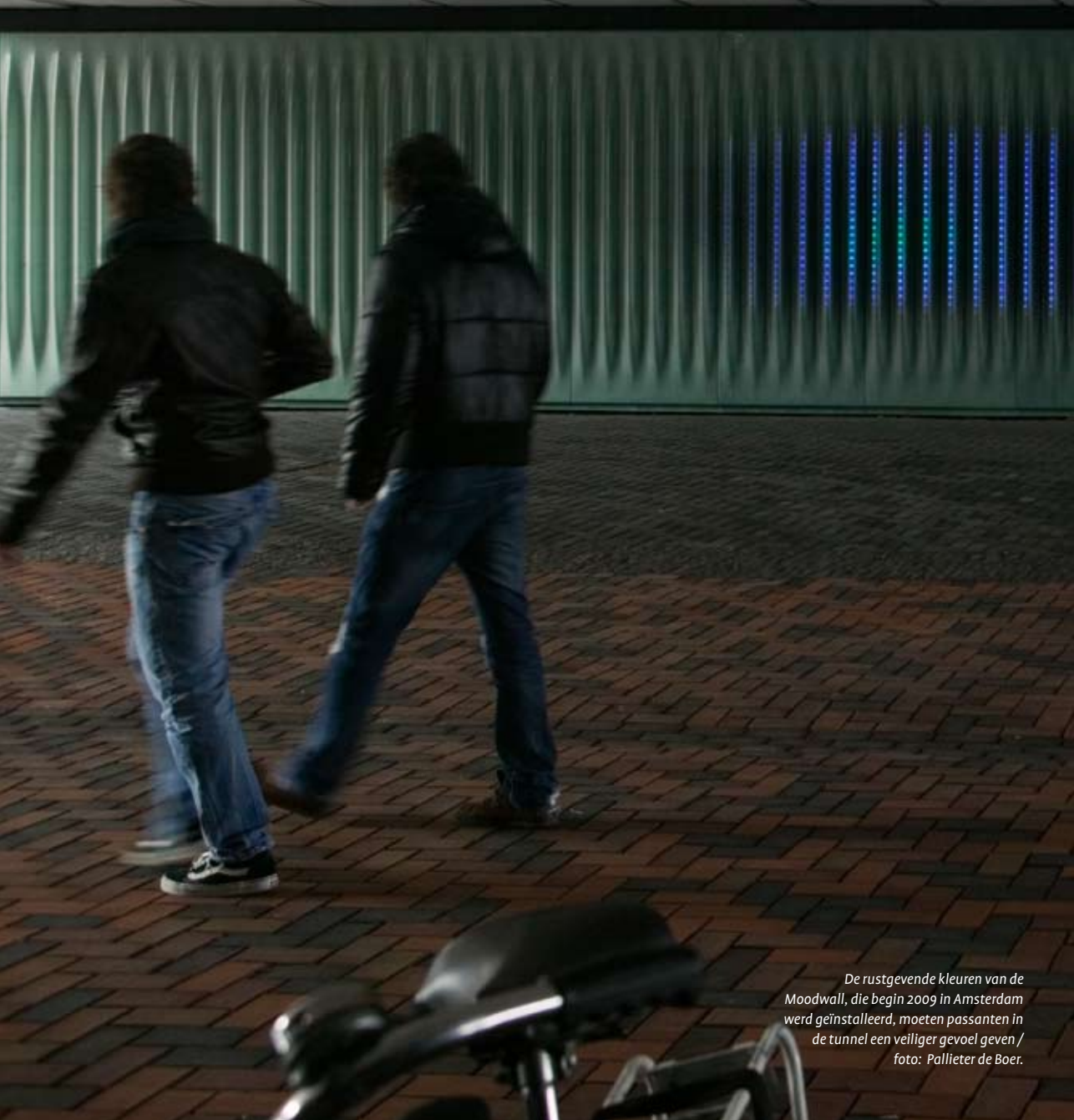

INTERVIEW Criminaliteitspreventie door zintuigbeïnvloeding

DE KRACHT VAN

De rustgevende kleuren van de Moodwall, die begin 2009 in Amsterdam werd geïnstalleerd, moeten passanten in de tunnel een veiliger gevoel geven / foto: Pallieter de Boer.

DE PRIKKEL

Zintuigbeïnvloeding wordt binnen de marketing al jaren toegepast. Winkels weten bijvoorbeeld door slimme beïnvloeding van de zintuigen de koopbereidheid van hun klanten flink te versterken. Op het gebied van veiligheid wordt zintuigbeïnvloeding maar mondjesmaat toegepast. “Een gemiste kans”, vindt Bernadette Schomaker, programmaleider Veilig Samenleven bij het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). “Waarschijnlijk valt er op dit gebied nog een wereld te winnen.”

door **Robbie Keus**

Beïnvloeding via de zintuigen is een krachtige manier om effect te bereiken in het gedrag van mensen. In de marketing, gezondheidszorg en arbeidspsychologie is het al lang een bekend gegeven dat het gedrag van mensen te beïnvloeden is door hun zintuigen aan te spreken en te prikkelen. Schomaker somt de voorbeelden moeiteloos op. “Klassieke muziek in wijnwinkels zorgt ervoor dat wij met duurdere wijnen de deur uitgaan. Langzame muziek in de winkel zorgt ervoor dat wij meer kopen, minder aankopen uitstellen en meer rondkijken in de winkel. We voelen ons meer ontspannen en prettiger in een ruimte waar bloemen staan. Zonder dat we er bij stilstaan worden we continu beïnvloed via onze zintuigen.”

Het verbaasde Schomaker dan ook dat deze inzichten in de aanpak van onveiligheid en onveiligheidsgevoelens nauwelijks worden toegepast. Met financiering van het Research & Development programma Veiligheid, Innovatie en Technologie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kon het CCV een project beginnen om de mogelijkheden van zintuigbeïnvloeding te verkennen. Doel van het project is om na te gaan op welke manier zintuigbeïnvloeding kan bijdragen aan veiligheid en veiligheidsbeleving in de (semi) publieke ruimte.

ONDERZOEK

De eerste fase van het project bestond uit een literatuuronderzoek om de inzichten die er al zijn op het terrein van zintuigbeïnvloeding te inventariseren. Daarnaast werd nagegaan welke zintuigen zich het beste laten beïnvloeden om de veiligheid te vergroten. Een uniek onderzoek, aldus Schomaker. “De rol die zintuigbeïnvloeding kan spelen binnen de veiligheid is nog nooit onderzocht. En als het al wordt toegepast, is het volstrekt onduidelijk of het werkt.”

“Mensen blijken in blauwe en groene ruimten minder angstgevoelens te ervaren”

Het onderzoek, uitgevoerd door Marnix Eysink Smeets en Koen van 't Hof van Hogeschool InHolland en Anke van 't Hooft van de Politie-academie, concentreerde zich op de zintuigen zicht, gehoor, reuk en – zij het in veel mindere mate – tast. “Dat heeft concrete aanknopingspunten voor de veiligheidszorg opgeleverd”, licht Schomaker toe. “Zo blijken mensen in blauwe en groene ruimten minder angstgevoelens te ervaren, kan klassieke muziek overlastgevers weren en versterken limoengeuren normconform gedrag.”

DE ZINTUIGEN

Het project Zintuigbeïnvloeding concentreert zich op de zintuigen zicht, gehoor, reuk en tast, omdat deze het meest veelbelovend lijken voor toepassingen voor veiligheid:

Zicht

Veel van de prikkels die we ontvangen komen binnen via onze ogen: licht, kleuren, gekleurd licht en bewegend beeld. De kleuren groen en blauw worden het meest geassocieerd met veiligheid. Lichte kleuren worden geassocieerd met plezierig en niet dominant, donkere kleuren roepen emoties als boosheid, vijandigheid en agressie op. Straatverlichting die het licht goed verspreidt, waardoor er een minder scherpe grens ontstaat tussen verlicht en donker gebied, leidt tot minder onveiligheidsgevoelens. Natuur of afbeeldingen van planten en bomen in stedelijke omgevingen worden door de meeste mensen als prettig ervaren.

Gehoor

Geluid kan zowel positief als negatief op ons gevoel inwerken. Een teveel aan geluid leidt tot

boosheid en uitputting. En als het lawaai oncontroleerbaar wordt, de situatie al gespannen is en mensen de neiging hebben tot agressief gedrag, dan leidt lawaai al snel tot agressie. Rustgevende geluiden en muziek kunnen bijdragen aan een prettig gevoel. Of ze ook bijdragen aan (het gevoel van) veiligheid is nog niet bekend.

Reuk

De reuk is een heel bijzonder zintuig. Een geur roept onmiddellijk een reactie op in het emotionele gedeelte van de brein en brengt mensen direct in beweging om iets te benaderen of te ontlopen (denk aan gaslucht).

Tast

De tast wordt vooral gestimuleerd door fysiek contact. Er lijkt een directe relatie te zijn tussen temperatuur en agressie. Temperaturen die als oncomfortabel worden ervaren, zorgen voor meer agressie. Maar hoe warmer het wordt, hoe minder agressie.

VOORZICHTIGE EXPERIMENTEN

Naast buitenlandse ervaringen, inventariseerden de onderzoekers ook Nederlandse experimenten. “Op het gebied van veiligheid komen in Nederland de laatste jaren de eerste voorzichtige experimenten van de grond”, vertelt Schomaker. “Dit varieert van het aanbrengen van een lichtwand in een ondergrondse doorgang, tot het verspreiden van citrusgeur in cellencomplexen om arrestanten rustiger te houden. Begin 2009 werd in Amsterdam-Zuidoost de Moodwall geïnstalleerd, een lichtwand die gebruikers van een ondergrondse doorgang tussen een woonwijk en een winkelcentrum een prettiger, veiliger gevoel zou moeten geven.”

Een van de meest opvallende bevindingen van de inventarisatie was dat er over de effectiviteit

van zintuigbeïnvloeding binnen de veiligheidszorg, bijna geen wetenschappelijk onderzoek bestaat. “De echte effectiviteit van zintuiglijke interventies is moeilijk vast te stellen, omdat goede evaluaties van praktijkvoorbeelden vaak ontbreken en de weinige wetenschappelijke studies niet altijd eenduidige effecten laten zien. Voorbijgangers van de Amsterdamse Moodwall geven aan dat de sfeer in de tunnel – en daarmee het gevoel van sociale veiligheid – is verbeterd. In één jaar tijd is er geen enkel lampje vernield. Terwijl deze tunnel voorheen als onveilig te boek stond en het domein was van graffitispuiters en vanden. Dat is een zeer aansprekend resultaat, maar het is niet precies duidelijk hoe dat komt. Ons project, en dan gaat het vooral om de pilots, moet uitwijzen hoe het komt dat deze resultaten worden geboekt.”

PILOTS

De tweede fase van het project, waarin de uitkomsten van het onderzoek worden uitgewerkt tot concrete interventies, is volgens Schomaker dan ook extra belangrijk. “We willen de uitkomsten nu in de praktijk testen. De pilots moeten het mogelijk maken met meer zekerheid uitspraken te doen over de effectiviteit van zintuigbeïnvloeding in het publieke domein.” De werving van pilots is momenteel in volle gang. “We hebben al contact met een ziekenhuis en met een gemeente die zintuigbeïnvloeding wil toepassen in een tunnel. We houden bij alle pilots eerst een nulmeting en bekijken vervolgens welke zintuigen we het beste kunnen beïnvloeden en op welke manier. Dat kan gaan om licht, beweging, reuk en geluid of een combinatie van een aantal van deze zintuigen. Een expertgroep – bestaande uit deskundigen op het terrein van de verschillende zintuigen en ontwerpers, componisten en kunstenaars – stelt vast welke zintuigen per locatie worden beïnvloed. Deze expertgroep is nauw bij het project en de pilots betrokken.”

“Zintuigbeïnvloeding wordt binnen criminaliteitspreventie nog vaak op een negatieve manier gebruikt”

Schomaker wil dat de zintuigen in de pilots op een positieve manier geprikkeld worden. “Nu is het vaak nog zo dat zintuigbeïnvloeding binnen criminaliteitspreventie op een negatieve manier wordt gebruikt. In de Verenigde Staten wordt gewerkt met een geluidschild dat zulke harde en indringende tonen geeft dat mensen wegvlugten. En in Nederland kennen we de Mosquito die een hoge toon uitstoot om hangjongeren te verjagen. In Engeland gebruikt men op bepaalde plekken zelfs roze verlichting om hangjongeren te weren. Dat speciale licht maakt pukkels en acné extra zichtbaar, waardoor de jongeren er begrijpelijkerwijs liever niet staan”, lacht Schomaker. “Dat blijken effectieve toepassingen, maar wij zijn op zoek naar een meer positieve insteek, waardoor mensen zich minder onveilig voelen of minder agressief gedrag vertonen.”

VAKKUNDIGHEID

Schomaker merkte tijdens het project dat de toepassing van zintuigbeïnvloeding de nodige vakkundigheid vereist. “Het is het werk van professionals. Wat ga je beïnvloeden en in welke mate? De aanwezigheid van natuur blijkt bijvoorbeeld een rustgevend effect te hebben. Maar te veel natuur, zoals hoge struiken in een park, kan een gevoel van onveiligheid geven. De maatregelen zijn afhankelijk van het probleem dat je wilt oplossen en moeten goed op elkaar zijn afgestemd. Het moet kloppen. Het is geen kwestie van een paar lampjes ophangen en klassieke muziek draaien.”

Maar als het klopt, kunnen er volgens Schomaker verbluffende resultaten worden geboekt. “Voordat we aan dit project begonnen, hadden we al het vermoeden dat we met zintuigbeïnvloeding enorme resultaten konden boeken. Na de eerste fase van het onderzoek durf ik wel te stellen dat dit zeker het geval is. De tweede fase van onderzoek en de pilots moeten ervoor zorgen dat we praktijk kunnen laten zien hoe het werkt. Zodat we over een jaar daadwerkelijk kunnen gaan oogsten.” <<

PROJECT ZINTUIGBEÏNVLOEDING

Het project Zintuigbeïnvloeding wordt nog voor de zomer 2010 voortgezet met een aantal pilots. In deze pilots wordt de relatie tussen de bovenstaande zintuigprikkelingen en veiligheid uitgewerkt en geëvalueerd. De resultaten van de pilots worden begin 2011 ter beschikking gesteld.

Neem voor meer informatie over het project Zintuigbeïnvloeding en de pilots contact op met Bernadette Schomaker via bernadette.schomaker@hetccv.nl